

ÜNİVERSİTE ÖĞRETİM ELAMANLARININ SORUNLARI

Yrd. Doç. Dr. Asım ARI

Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Bişkek-KIRGIZİSTAN

Özet

Üniversite öğretim elamanları, ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek, ulusal ve uluslararası alanda bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmakla sorumludur. Öğretim elemanlarının üstlendikleri görevleri en iyi yerine getirebilmesinde yapılacak örgütsel yenileşme önemlidir. Araştırmanın amacı, öğretim elemanlarının en çok karşılaştıkları sorunları belirlemek; bu sorunların öğretim elamanlarının cinsiyetine, alanına ve unvanına göre nasıl bir dağılım gösterdiğini ortaya koymaktır. Araştırma grubundan bilgi toplamak amacıyla öğretim elamanlarının sorunlarını tespit etmeye yönelik anket geliştirilmiş ve Nisan 2006'da 469 öğretim elamanına uygulanmıştır. Araştırmanın dikkat çeken bazı bulguları şunlardır: Ücret düşüklüğü araştırmaya katılan öğretim elamanlarının en önemli sorunlarından biridir. Yükselme zorlukları, öğretim elamanlarının en önemli sorunu olarak ikinci sırada yer almaktadır.

Anahtar Kelime: Öğretim Elamanları, Yükseköğretim, Üniversite Sorunları

THE PROBLEMS OF TEACHING STAFF AT UNIVERSITIES

Abstract

Teaching staff at universities are responsible for growing up well-qualified generation according to the needs of country and for making research on national & international area, and for publication of documents and also for being consultant. In doing organization renewal which will be made for carrying out their tasks in the best way is important. The aim of the investigation is to determine the most faced problems of teaching staff and to put forward how these problems spread according to teachers' gender, area and title. A questionnaire was developed to determine the problems of teachers in order to get information from investigation group and it was applied to 469 teachers in April 2006. Some of the most interesting findings are as follows; The low-paid salary is one of the most important problems of teachers who were involved in the investigation. Difficulty in promoting their job takes the second place in this research.

Key Words: Teaching Staff, Higher Education, Problems of Universities.

Giriş

Ülkemizde çağdaş üniversite dönemi 1933'te 2252 sayılı kanunla Darülfünun'un İstanbul Üniversitesi'ne dönüştürülmesiyle başlar. Buna 1946'da iki yeni üniversite eklenir. 1973'te üniversite sayısı 9'a, 1981'de üniversite sayısı 19'a ulaşır ve sonraki yıllarda üniversite sayısı artmaya devam eder.

Yükseköğretim Kanunu'nda (Kitapçı 2002: 1) üniversiteler: "Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kurumlar" olarak tanımlanır. Burada, üniversitelere iki temel görev verildiği görülmektedir:

1. Ülkenin ihtiyacı olan dallarda ve sayıda insan gücü yetiştirmek; toplumun yerel ve ulusal ölçüde üretim ve yaşam standartlarının yükselmesine katkıda bulunmak
2. Belirlenen hedefler çerçevesinde toplumsal gereksinimlerden hareketle bilimsel araştırmalar yapmaktır.

Üniversitelerin üstlendiği bu görevler, öğretim üyelerine hem iyi bir öğretici olma hem de ulusal ve uluslararası alanda bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapma sorumluluğunu vermektedir.

Öğretim üyelerinin her iki göreve ilişkin yeterliliklerinin en etkili düzeyde gerçekleşebilmesi için yasal ve yönetsel düzenlemelerin de buna göre oluşturulması gerekmektedir (Korkut, 1999: 478-498). Doğaldır ki, doktor, avukat, ekonomist gibi mesleklere ancak üniversite eğitimi ile girilebilir. Bilimsel araştırma ve geleceğin araştırmacılarının yetiştirilmesi de iyi üniversitenin işlevidir. Mesleki tamlığı ifade eden, bağımsız bilimsel araştırma yapma, zaten üniversitenin misyonunda vardır. Üniversite, temsil ettiği disiplinlerle, birçok alanda iç içe girmiş olan bilimlerde uzmanlaşmaya ve paralelleşmeye olanak sağlar (Bilginöglü, 2002: 13).

Çağın bilim ve teknolojisinin seviyesinde olmak, ancak güdümlü bir devlet politikası ile sağlanabilir. Gelişmiş ve hızla gelişmekte olan ülkeler Gayri Safi Milli Hasıla'ların %2.5-3.0'ünü araştırma-geliştirme faaliyetlerine, yani bilim ve teknoloji üretimine ayırırken bu pay ülkemizde %0.5'tir. Bilim ve teknoloji üretmenin en önemli ögesi, iyi yetişmiş insan yatırımına dayanmaktadır (Özsan, 1999: 22-23). Hükümetler, yüksek öğretimdeki başarılarını yüksek öğretime alınan öğrenci sayısı ile ve bu sayıdaki artışla değerlendirmişlerdir. 2000'li yıllarda, sürekli eğitim, esnek eğitim, akreditasyon, standardizasyon, temel bilimsel araştırmalara ağırlık verme gibi çağdaş yönelim ve eğilimler, gelişmiş ülkelerin gündeminde önemli aşamalar kaydetmiştir (Ataünel, 1998: 234).

Eğitim gelecek için bir yatırımdır. Değişimin desteklenmesi, sürekliliği ve başarısı için ekonomik ve sosyal değişim; yaratıcı, özgür ve tabulardan uzak düşünebilen, dünyayı algılayabilen genç kuşaklar tarafından gerçekleştirilecektir. Bu ise ancak çağdaş bir üniversite eğitimi ile olur. Batı üniversitelerinde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı 18-23 arası iken, Türkiye ortalamasında ise bu oran yaklaşık üç katıdır (Akdeniz, 2001: 17).

Öğretim elemanlarının üstlendikleri görevleri en iyi yerine getirebilmesinde yapılacak örgütsel yenileşme için, öğretim elemanlarının sahip olduğu akademik imkanların ve yeterliliklerin belirlenmesine; hangi alanlarda yardım ve desteklerinin olduğunun bilinmesine ihtiyaç olduğu görülmüş ve bu araştırma yapılmıştır.

Yöntem

Bu araştırmanın amacı, öğretim elemanlarının en çok karşılaştıkları sorunları belirlemek; bu sorunların öğretim elemanlarının cinsiyetine, alanına ve unvanına göre nasıl bir dağılım gösterdiğini ortaya koymaktır. Araştırmanın modeli, tarama modelidir. Çalışma için Türkiye'deki üniversitelerden biri seçilmiş ve araştırma yapmak için üniversite rektörlüğünden izin alınmıştır. Araştırma evrenini üniversitenin fakülte, yüksek okul ve enstitülerinde görev yapan 1017 öğretim elamanı, örneklemini de 469 öğretim elamanı oluşturmaktadır.

Araştırma grubundan bilgi toplamak amacıyla öğretim elemanlarının sorunlarını tespit etmeye yönelik anket geliştirilmiştir. Bu anket, Nisan 2006'da üniversitesi öğretim elemanlarına uygulanmıştır. Anket uygulama süreci, yöneticilerinin yardımlarıyla gerçekleşmiştir. Örneklem alınmayarak tüm evrene ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak, anketlerin bir bölümü dönmediği için 469 öğretim elamanı araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Elde edilen veriler bilgisayara kaydedilmiş ve istatistiki çözümler için SPSS programından yararlanılmıştır. Öğretim elemanlarıyla ilgili bilgilerin değerlendirilmesinde frekans (f) ve yüzde (%) hesaplanmıştır. İki süreksiz değişken arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı kay kare testi ile incelenmiştir. Bütün karşılaştırmalar, .05 anlamlılık düzeyinde test edilmiştir.

Bulgular

Araştırmanın verilerinden elde edilen bulgular tablolar halinde verilmektedir. Tablo 1'de öğretim elemanlarının en önemli sorunları verilmektedir.

Tablo 1. Öğretim Elemanlarının En Önemli Sorunu

	<i>Ücret düşüklüğü</i>	<i>Yükselme zorlukları</i>	<i>Çalışma koşulları</i>	<i>Prestij kaybetmesi</i>	<i>Toplam</i>
f	237	102	76	36	451
%	52,5	22,6	16,9	8,0	100,0

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının yarısından fazlası en önemli sorunlarının ücret düşüklüğü olduğunu belirtmiştir. Bu durum öğretim elemanlarının gelirlerinin az olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. İkinci sırada ise %22.6'lık oranla yükselme zorlukları gelmektedir. Öğretim elemanlarının yaklaşık beşte biri, akademik kariyerlerinde yükselme zorluklarını en önemli sorunları olarak göstermiştir. Bunu %16.9 oran ile çalışma koşulları ve %8 oranla akademisyenliğin prestij kaybetmesi gelmektedir.

Öğretim elemanlarının cinsiyetleri ile en önemli gördükleri sorunlarını karşılaştırdığında anlamlı farklılığa rastlanmıştır [$X^2_{(3)} = 16.195, p = .001$]. Ücret düşüklüğünü en önemli sorun olarak görenler erkeklerde %58 ve kadınlarda %44.6 olmuştur. Ücret

düşüklüğü, erkeklerde kadınlardan daha fazla sorun olarak görülmektedir. Yükselme zorluklarını en önemli sorun olarak gören erkekler %19.7 ve kadınlarda %26.9 olup, kadınların yükselme zorluklarını en önemli sorun görmeleri daha fazladır. Çalışma koşullarını en önemli sorun olarak görenler erkeklerde %12.5 ve kadınlarda %23.1'dir. Kadın öğretim elamanlarının erkeklerin yaklaşık iki katı oranda en önemli sorun olarak çalışma koşullarını göstermeleri dikkat çekicidir. Prestij kaybını en önemli sorun olarak görenler ise erkeklerde %9.8 ve kadınlarda da %5.4 olmuştur.

Öğretim elamanlarının alanları ile en önemli gördükleri sorunlarını karşılaştırıldığında anlamlı farklılığa rastlanmıştır [$X^2_{(6)}= 21.257, p=.002$]. Ücret düşüklüğü fen bilimleri ve sosyal bilimler alanındaki öğretim elamanlarının yaklaşık %54 tarafından en önemli sorun olarak gösterilirken, bu oran sağlık bilimlerinde biraz daha düşük çıkarak %49 olmuştur. Yükselme zorlukları sağlık bilimleri ve sosyal bilimlerde %17 oranında, fen bilimlerinde ise %29 oranındadır. Bu durumda, fen bilimlerindeki öğretim elamanlarının diğerlerinden daha fazla yükselme zorluğu yaşadıkları söylenebilir. Çalışma koşulları fen bilimlerinde %10.8 oranında, sosyal bilimlerde %15.7 oranında ve sağlık bilimlerinde %26.6 oranında en önemli sorun olarak görülmektedir. Yükselme zorluklarının aksine çalışma koşulları fen bilimlerinde en düşük orana sahiptir. Sağlık bilimleri ise en yüksek oranda çalışma koşullarını en önemli sorun olarak gösteren alan olmuştur. Prestij kaybetmesi fen ve sağlık bilimlerinde yaklaşık %7 oranında ve sosyal bilimlerde de %11.8 oranında en önemli sorun olarak görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretim elamanlarının unvanları ile en önemli gördükleri sorunlarını karşılaştırıldığında anlamlı farklılığa rastlanmıştır [$X^2_{(12)}= 45.219, p=.000$]. Ücret düşüklüğünü en önemli sorun olarak görmeleri, öğretim elamanlarının unvanlarına göre çok fazla değişim göstermeyip yaklaşık %53'tür. Ancak yükselme zorluklarında durum farklıdır. Yükselme zorlukları en düşük %3.6 oranla profesörlerde ve %9.4 oranla doçentlerde olup en yüksek %31.6 oranla yardımcı doçentlerdedir. Bu durumun, yardımcı doçentlerin doçent olmada yaşadıkları güçlüklerden ileri geldiğini söyleyebiliriz. Çalışma koşullarını en önemli sorun olarak görenlerin en yüksek %23.6 oranla profesörlerde ve en düşük %7.7 oranla öğretim görevlisi ve uzmanlarda olması oldukça ilginçtir. Prestij kaybetmesi en önemli sorun olarak görülmesi %21.8 oranla profesörlerde en yüksek ve %3.9 oranla araştırma görevlilerinde en düşüktür.

Tablo 2'de öğretim elamanlarının ek iş yapma gereksinimiyle ilgili dağılım verilmektedir.

Tablo 2. Ek İş Yapma Gereksinimi Duyması

	<i>Evet</i>	<i>Bazen</i>	<i>Hayır</i>	<i>Toplam</i>
f	108	111	235	454
%	23,8	24,4	51,8	100,0

Araştırmaya katılan öğretim elamanlarının %23.8'i genellikle, %24.4'ü bazen olmak üzere yaklaşık yarısı ek iş yapma gereksinimi duymaktadır. Ücret düşüklüğünü öğretim elamanlarının yine yarısının en önemli sorun olarak görmesi, bu durumu doğrular niteliktedir. Öğretim elamanlarının cinsiyetleri ile ek iş yapma gereksinimi duyması karşılaştırıldığında anlamlı farklılığa rastlanmıştır [$X^2_{(2)}= 10.282, p=.006$]. Erkeklerin %55'i genellikle ya da bazen ek iş yapma gereksinimi duyarken, kadınlarda bu oran %40'tır. Erkeklerin kadınlardan daha fazla ek iş yapma gereksinimi duymasında yatan nedenlerden biri, Türk toplumunda erkeklerin ailenin geçimini sağlamada aldığı sorumluluktur.

Öğretim elamanlarının alanları ile ek iş yapma gereksinimi duyması karşılaştırıldığında anlamlı farklılığa rastlanmıştır [$X^2_{(4)}= 9.844$, $p=.043$]. Ek iş yapma gereksinimi genellikle ya da bazen duyanlar sağlık bilimlerinde %38.1 oranında, fen bilimlerinde %52.1 oranında ve sosyal bilimlerde %56 oranında olmuştur. Sağlık bilimlerinde ek iş yapma gereksinimi çok daha az duyulmaktadır. Öğretim elamanlarının unvanları ile ek iş yapma gereksinimi duyması karşılaştırıldığında, yine anlamlı farklılığa rastlanmıştır [$X^2_{(8)}= 19.608$, $p=.012$]. Ek iş yapma gereksinimi duyanlar en az %26.8 oranla profesörlerde olup, doçentlerde %37.5, yardımcı doçentlerde %49.5, araştırma görevlilerinde %52.5, öğretim görevlisi ve uzmanlarda 57.8 oranındadır. Öğretim elamanlarının maaşları ile ters orantılı olarak bu gereksinimi duydukları görülmektedir.

Aşağıda, öğretim elamanlarının başka bir üniversiteye veya kuruma gitme fırsatı olsa, üniversitesinden ayrılma isteklerine ilişkin dağılım verilmektedir.

Tablo 3. Fırsatı Olsa, Üniversitesinden Ayrılma Durumu

	<i>Evet</i>	<i>Hayır</i>	<i>Toplam</i>
f	163	279	442
%	36,9	63,1	100,0

Araştırmaya katılan öğretim elamanlarının %36.9'u fırsat bulursa çalıştığı kurumu değiştirebileceğini belirtmişlerdir. Üçte birini geçen bu oran, küçümsenemeyecek büyüklüktedir. Öğretim elamanlarının cinsiyeti ile karşılaştırıldığında anlamlı farklılığa rastlanmamıştır [$X^2_{(1)}= 3.801$, $p=.051$]. Ancak, çalıştığı üniversiteden ayrılabilceğini belirtenler erkeklerde %33.2 kadınlarda %42.3'tür. Alanlara göre karşılaştırıldığında anlamlı farklılığa rastlanmıştır [$X^2_{(2)}= 9.451$, $p=.009$]. Üniversitesinden ayrılabilceğini belirtenler %26 ile en düşük sosyal bilimlerde, sonra %31.7 ile fen bilimlerinde ve %45'lik oran ile en yüksek sağlık bilimlerinde olmuştur. Öğretim elamanlarının unvanları ile üniversitesinden ayrılmak isteyenler arasında anlamlı farklılığa rastlanmıştır [$X^2_{(4)}= 35.440$, $p=.000$]. Çalıştığı üniversitelerinden fırsat bulduklarında ayrılabilceğini belirtenler %51.6'lık oranla araştırma görevlilerinde en yüksek seviyededir. Bunu %38.1 ile öğretim görevlisi ve uzmanlar, %24.1 ile yardımcı doçentler, %21.2 ile profesörler ve %17.2 ile doçentler izlemiştir.

Tablo 4'te öğretim elamanlarının, öğretim elamanı olmaktan memnun olma durumlarına ilişkin dağılım verilmektedir.

Tablo 4. Öğretim Elemanı Olmaktan Memnun Olma Durumu

	<i>Evet</i>	<i>Bazen</i>	<i>Hayır</i>	<i>Toplam</i>
f	298	115	33	446
%	66,8	25,8	7,4	100,0

Öğretim elamanı olmaktan yeterince memnun olanlar %66.8'dir. Cinsiyetleri ile öğretim elamanı olmaktan memnun olma durumları arasında anlamlı farklılığa rastlanmamıştır [$X^2_{(2)}= 0.693$, $p=.707$] ve erkek ve kadın öğretim elamanlarının görüşlerindeki oranlar birbirine oldukça yakındır. Alanları ile karşılaştırıldığında anlamlı farklılığa rastlanmıştır [$X^2_{(4)}= 12.070$, $p=.017$]. Öğretim elamanı olmaktan yeterince memnun olanlar %74.5 ile en yüksek sosyal bilimlerde, sonra %72.4 ile fen bilimlerinde ve en düşük %60.7 ile sağlık bilimlerinde gerçekleşmiştir. Unvanları ile

karşılaştırıldığında da anlamlı farklılığa rastlanmıştır [$X^2_{(8)} = 37.962$, $p = .000$]. Öğretim elamanı olmaktan yeterince memnun olanlar doçentlerde %93.5 oranında, profesörlerde %87.7 oranında, yardımcı doçentlerde %72.9 oranında, öğretim görevlisi ve uzmanlarda %61.5 oranında ve araştırma görevlilerinde %53.8 oranındadır. Araştırma görevlilerinin yaklaşık yarısının yeterince memnun olması, dikkat edilmesi, nedenlerinin ve çözüm yollarının araştırılması gereken bir durumdur. Aşağıdaki Tablo 5'te de akademik personel olarak çalışmaktan elde ettikleri iş doyumlarına ilişkin dağılım verilmektedir.

Tablo 5. Akademik Personel Olarak Çalışmaktan Elde Ettiği İş Doyumu

	<i>Hiç</i>	<i>Orta</i>	<i>Çok</i>	<i>Toplam</i>
f	33	290	110	433
%	7,6	67,0	25,4	100,0

Araştırmaya katılan öğretim elamanları arasında akademik personel olarak çalışmaktan yeterince iş doyumunu elde edenler %25.4'tür. Bu, öğretim elamanlarının dörtte biridir. Elde edilen iş doyumunu ile öğretim elamanlarının cinsiyeti arasında anlamlı farklılığa rastlanmamıştır [$X^2_{(2)} = 5.900$, $p = .052$]. Ancak erkeklerde yeterince iş doyumunu elde edenler %29.5 oranındayken, kadınlarda %19.3 oranındadır. Öğretim elamanlarının alanları ile elde ettiği iş doyumunu karşılaştırıldığında ise anlamlı farklılığa rastlanmıştır [$X^2_{(4)} = 10.080$, $p = .039$]. Yeterince iş doyumunu elde edenler %30.8 ile en yüksek fen bilimlerinde, sonra %25 ile sosyal bilimlerde ve %19.4 ile en düşük sağlık bilimlerinde gerçekleşmiştir. Unvan ile elde edilen iş doyumunu arasında da anlamlı farklılığa rastlanmıştır [$X^2_{(8)} = 19.281$, $p = .013$]. Araştırma görevlilerinde akademik personel olmaktan elde ettiği iş doyumunu yeterince olanların oranı %16.8 ile en düşük seviyede araştırma görevlilerinde gerçekleşmiştir. Bunu öğretim görevlisi ve uzmanlar %27.9'luk oranla izlemiş ve unvanın yükselmesiyle artarak profesörlerde %40.4'e çıkmıştır.

Öğretim elamanlarının akademik çalışmalarını verimli şekilde sürdürebilmeleri, bunun için yeterli zaman bulabilmeleri ile de ilişkidir. Aşağıdaki Tablo 6'da öğretim elamanlarının haftalık ders yüklerine ilişkin dağılım verilmektedir.

Tablo 6. Haftalık Ders Yükünü Nasıl Bulduğu

	<i>Az</i>	<i>Normal</i>	<i>Fazla</i>	<i>Toplam</i>
f	19	196	107	322
%	5,9	60,9	33,2	100,0

Araştırmaya katılan öğretim elamanlarının üçte biri (%33.2) haftalık ders yükünün fazla olduğunu belirtmişlerdir. Öğretim elamanlarının cinsiyeti ile haftalık ders yükleri karşılaştırıldığında, anlamlı farklılığa rastlanmıştır [$X^2_{(2)} = 6.330$, $p = .042$]. Kadın öğretim elamanlarının %25'i haftalık ders yükünü fazla bulurken, erkeklerin ise %38.6'sı ders yükünün fazla olduğunu belirtmiştir. Öğretim elamanlarının alanları ile haftalık ders yükleri arasında da anlamlı farklılığa rastlanmıştır [$X^2_{(4)} = 48.036$, $p = .000$]. Sağlık bilimleri öğretim elamanlarının sadece %13.5'i haftalık ders yükünü fazla olduğunu belirtmiştir. Bu oran fen bilimleri öğretim elamanlarında %39.9'dur. Sosyal bilimler öğretim elamanlarında ise %66.7 ile en yüksek seviyededir. Sosyal bilimler öğretim elamanlarının üçte ikisinin ders yükü fazladır. Bu oran sağlık bilimlerinin oranı ile karşılaştırıldığında oldukça büyük fark çıkmaktadır.

Tablo 7’de öğretim elamanlarının alanları ile ilgili yayınları takip edebilmelerine ilişkin dağılım verilmektedir.

Tablo 7. Alanı İle İlgili Yayınları Takip Edebilme Durumu

	<i>Evet</i>	<i>Bazen</i>	<i>Hayır</i>	<i>Toplam</i>
f	285	160	14	459
%	62,1	34,9	3,1	100,0

Araştırmaya katılan öğretim elamanlarının %62.1’i alanı ile ilgili yayınları yeterince takip edebildiğini belirtmiştir. Öğretim elamanlarının cinsiyeti ile alanıyla ilgili yayınları takip edebilme durumları arasında anlamlı farka rastlanmamıştır [$X^2_{(2)}= 5.210$, $p=.074$]. Ancak, alanı ile ilgili yayınları yeterince takip edebilenler kadınlar %57.1 oranında, erkeklerde ise %65.4 oranında olmuştur. Öğretim elamanlarının unvanları ile yayın takip edebilme arasında ise anlamlı farka rastlanmıştır [$X^2_{(8)}= 37.094$, $p=.000$]. Alanı ile ilgili yayınları yeterince takip edebilenler doçentlerde %84.4 oranında, profesörlerde %76.4 oranında, yardımcı doçentlerde %72.9 oranında, araştırma görevlilerinde %54 oranında, öğretim görevlisi ve uzmanlarda %44.6 oranındadır. Öğretim görevlisi ve uzmanların yarısından da fazlasının alanı ile ilgili yayınları yeterince takip edemediği görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Ücret düşüklüğü araştırmaya katılan öğretim elamanlarının en önemli sorunlarından biridir. Üniversite öğretim üyelerine verilen ücretin, düşük düzeyde olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Öğretim elamanlarının cinsiyetine göre ise, ücret düşüklüğü, erkeklerde kadınlardan daha fazla sorun olarak görülmektedir. Bu durum, erkeklerin evin geçiminin sağlanmasında daha fazla sorumluluk taşıması ile açıklanabilir. Ücret düşüklüğünün en önemli sorun olarak görülmesi, sağlık bilimlerindeki öğretim elamanlarında, fen bilimleri ve sosyal bilimler alanındaki öğretim elamanlarına göre biraz daha düşük seviyededir. Bu durum, sağlık bilimleri öğretim elamanlarının tıp fakültesi hastanesi döner sermayesinden ek ödenek almaları ile açıklanabilir.

Öğretim elamanı ücretlerinin düşük olması, bu mesleği cazip meslek olmaktan çıkarmaktadır. Bu durum yetişmiş başarılı öğretim elamanlarının diğer istihdam alanlarına kaçmalarına yol açmaktadır. Ayrıca, yetenekli kişilerin maaşları düşük bulmaları üniversiteye girmeyi tercih etmemelerine neden olmaktadır.

Yükselme zorlukları, öğretim elamanlarının en önemli sorunu olarak ikinci sırada yer almaktadır. Kadın öğretim elamanlarının yükselme zorluklarını en önemli sorun görmeleri erkeklerden daha fazladır. Yükselme zorlukları en önemli sorun olarak gören öğretim elamanları sosyal ve sağlık bilimlerinde aynı orandadır. Fen bilimleri öğretim elamanlarında ise yükselme zorluklarının en önemli sorun olarak görülmesi diğerlerinden oldukça fazladır. Dolayısıyla, fen bilimlerindeki öğretim elamanlarının diğerlerinden daha fazla yükselme zorluğu yaşadıkları söylenebilir. Yükselme zorlukları en düşük profesörlerde sonra doçentlerde en önemli sorun olarak görülmektedir. En yüksek ise yardımcı doçentlerdedir. Yardımcı doçentlerin doçent olmada yaşadıkları güçlükler onların yükselme zorluklarını en önemli sorun olarak göstermelerinde en önemli etkenlerden biridir.

En önemli sorun olarak üçüncü sırada çalışma koşulları gelmektedir. En önemli sorun olarak çalışma koşullarını gösterenler kadın öğretim elamanlarda erkeklerin yaklaşık iki katıdır. Kadın öğretim elamanları çalışma koşullarını daha fazla sorun olarak görmektedirler. Bu durum, kadınların çalışma koşullarının iyileştirilmesine dikkat çekmektedir. Sağlık bilimleri en yüksek oranda çalışma koşullarını en önemli sorun olarak gösteren alan olmuştur. Çalışma koşullarının en düşük oranla en önemli sorun olarak görülmesi ise fen bilimlerindedir. Sağlık bilimleri personelinin nöbetlerinin olması, sürekli hastalarla karşılaşması vb. onların çalışma koşullarında mutsuz olmalarında etkili olan faktörlerdendir. Çalışma koşullarını en önemli sorun olarak görenlerin en yüksek oranla profesörlerde ve en düşük oranla öğretim görevlisi ve uzmanlarda olması ise oldukça ilginçtir.

Akademisyenliğin prestij kaybetmesi, öğretim elamanlarının en önemli sorunu olarak dördüncü sırada gelmektedir. Prestij kaybını en önemli sorun olarak görenler erkeklerde, kadınlardan biraz daha fazla olmuştur. Prestij kaybetmesi fen ve sağlık bilimlerinde etkili olan faktörlerdendir. Çalışma koşullarını en önemli sorun olarak görenlerin en yüksek oranla profesörlerde en yüksek, araştırma görevlilerinde en düşüktür.

Araştırmaya katılan öğretim elamanlarının genellikle ya da bazen olmak üzere yaklaşık yarısı ek iş yapma gereksinimi duymaktadır. Öğretim elamanlarının maaşlarının düşük olması bu gereksinimi ortaya çıkarmaktadır. Öğretim elamanları düşük maaş nedeniyle, ders ücretini bir takviye olarak görmekte ve ister istemez fazla ders almak zorunda kalmaktadır. Erkek öğretim elamanları kadınlardan daha fazla ek iş yapma gereksinimi duymaktadırlar. Türk toplumunda erkeklerin ailenin geçimini sağlamada aldığı sorumluluk ön plandadır. Bu durum, erkeklerin kadınlardan daha fazla ek iş yapma gereksinimi duymasında yatan nedenlerden biri olarak gösterilebilir. Ek iş yapma gereksinimi duyanlar en az sağlık bilimlerinde, sonra fen bilimlerinde, en fazla ise sosyal bilimlerde olmuştur. Ek iş yapma gereksinimi duyanlar en az profesörlerde, en fazla araştırma görevlileri, öğretim görevlisi ve uzmanlardadır. Öğretim elamanlarının unvanları yükseldikçe maaşları artmakta ve dolayısıyla da ek iş yapma gereksinimi azalmaktadır.

Araştırmaya katılan öğretim elamanlarının üçte biri, fırsat bulursa çalıştığı kurumu değiştirebileceğini belirtmişlerdir. Bu oran küçümsenemeyecek büyüklüktedir. Çalıştığı üniversiteden ayrılabilceğini belirtenler kadınlarda erkeklerden daha fazladır. Üniversitesinden ayrılabilceğini belirtenler en düşük sosyal bilimlerde, sonra fen bilimlerinde ve en yüksek de sağlık bilimlerinde olmuştur. Çalıştığı üniversiteden fırsat bulduklarında ayrılabilceğini belirtenler araştırma görevlilerinde en yüksek, doçentlerde en düşük seviyededir. Araştırma görevlilerinin yarıdan fazlasının fırsat bulduğunda çalıştığı üniversiteden ayrılmayı düşünmesi, üzerinde önemle düşünülmesi gereken bir durumdur.

Öğretim elamanı olmaktan yeterince memnun olanlar araştırmaya katılanların üçte ikisidir. Erkek ve kadın öğretim elamanları birbirine yakın oranlarda memnurluk derecesine sahiptir. Öğretim elamanı olmaktan yeterince memnun olanlar en yüksek sosyal bilimlerde, sonra fen bilimlerinde ve en düşük sağlık bilimlerinde gerçekleşmiştir. Öğretim elamanı olmaktan yeterince memnun olanlar en yüksek doçent ve profesörlerde, en düşük araştırma görevlilerindedir. Araştırma görevlilerinin yaklaşık yarısı öğretim elamanı olmaktan yeterince memnundur.

Araştırmaya katılan öğretim elamanları arasında akademik personel olarak çalışmaktan yeterince iş doyumunu elde edenler dörtte birdir. Erkeklerde yeterince iş doyumunu elde edenler, kadınlardan fazla oranındadır. Yeterince iş doyumunu elde edenler en yüksek fen bilimlerinde, sonra sosyal bilimlerde ve en düşük sağlık bilimlerinde gerçekleşmiştir. Akademik personel olmaktan elde ettiği iş doyumunu yeterince olanlar en düşük araştırma görevlilerindedir. Unvanın yükselmesiyle artarak profesörlerde en yüksek seviyeye çıkmıştır. Araştırma görevlilerinde akademik personel olmaktan elde ettiği iş doyumunu yeterince olanlar sadece altıda birdir.

Fırsat bulduğunda çalıştığı üniversiteden ayrılabilir olanların en fazla araştırma görevlilerinde olması; öğretim elamanı olmaktan yeterince memnun olanların en az araştırma görevlilerinde olması; akademik personel olmaktan elde ettiği iş doyumunu yeterince olanların en az yine araştırma görevlilerinde olması; dikkat edilmesi, nedenlerinin ve çözüm yollarının araştırılması gereken bir durumdur.

Araştırmaya katılan öğretim elamanlarının üçte biri haftalık ders yükünün fazla olduğunu belirtmişlerdir. Haftalık ders yükünü fazla bulanların oranı, kadın öğretim elamanlarında erkeklerden daha azdır. Haftalık ders yükünü fazla bulanlar en az sağlık bilimleri (yedide bir) öğretim elamanlarındadır. Sosyal bilimler öğretim elamanlarında ise en yüksek (üçte iki) seviyededir. Ders yükünün fazla olduğunu belirten öğretim elamanları sosyal bilimlerde, sağlık bilimlerinden oldukça yüksek orandadır. Öğretim elamanlarının akademik çalışmalarını verimli şekilde sürdürebilmeleri, bunun için yeterli zaman bulabilmeleri ile de ilişkidir. Bu nedenle ders yüklerinin azaltılması yönünde çözümler düşünülmelidir.

Araştırmaya katılan öğretim elamanlarının yaklaşık beşte ikisi alanı ile ilgili yayınları yeterince takip edemediğini belirtmiştir. Öğretim elamanlarına alanı ile ilgili yayınları takip etmelerinde daha fazla fırsatlar verilmelidir. Alanı ile ilgili yayınları yeterince takip edebilenler doçentlerde en yüksek (altıda yedi) orandadır. Araştırma görevlilerinde alanı ile ilgili yayınları yeterince takip edebilenler yarıdan biraz fazladır. Alanı ile ilgili yayınları en az oranda takip edebilenler öğretim görevlisi ve uzmanlardadır. Öğretim görevlisi ve uzmanların yarıdan da fazlasının alanı ile ilgili yayınları yeterince takip edemediği görülmektedir.

KAYNAKLAR

AKDENİZ, R. (2001) Devlet Üniversitelerindeki Temel Sorunlar Üzerine. *Cumhuriyet Bilim Teknik*, 739, 17.

ATAÜNAL, A. (1998) *Türkiye'de Yükseköğretim (1923-1998)*. Ankara: MEB Yükseköğretim Genel Müdürlüğü Yayınları.

BİLGİNOĞLU, F. (2002) Üniversite ve Kendi Başına Düşünme Yeteneği. *Cumhuriyet Bilim Teknik*, 782, 13.

KİTAPÇI, A. (2002) *Yükseköğretim Mevzuatı*, İstanbul: Okan Yayıncılık.

KORKUT, H. (1999) Öğretim Üyelerinin Pedagojik Formasyon Gereksinimleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 20, 477-502.

ÖZDEMİR, M.Ç. ve diğeri (1996) *Türkiye'de Yükseköğretimin Sorunları ve Yükseköğretim Kanun Taslağı Üzerine Görüş ve Eleştiriler*. Ankara: Türk Yurdu Yayınları.

ÖZDEMİR, M.Ç. ve diğeri (2003) *Gazi Üniversitesi Öğretim Elemanları Profili*, Ankara: Gazi Üniversitesi.

ÖZDEMİR, M.Ç. ve diğeri (2006) *Türkiye'de Öğretim Elemanları*, Ankara: Gazi Üniversitesi.

ÖZSAN, M. (1999) 2000'li Yılların Eşiğinde Üniversitelerimiz. *Çağdaş Eğitim*, 260, 18-25.